№ 6 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 10 — 1908 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 10 № 6

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թղթերում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողանոցին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Մանկարարժանի Սոֆիա Զաքարեան Ութմանեանը, Նունէ Զաքարեան Ասլանեանը և Վաղարշ Զաքարեան Տէր-Յովհաննիսեանը խորին սգով յայտնում են իրանց ազգականներին և բարեկամներին իրանց սիրելի մօր

ԵՓՐԻՄԻԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԽԻԶԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսի 7-ին. Անդրկեր կը կատարվի կիրակի, յունվարի 9-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին Յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ հինգշաբթի, յունվարի 10-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին հանգուցեալի բնակարանից (Վելեամինովսկայա փող. № 14, տ. Եղիազարեանցի) դէպի Մոնոս. ս. Գէորգ եկեղեցին Թաղումը Վերայի հայոց գերեզմանատանը.
(9 10) 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Հինգշաբթի, յունվարի 10-ին
Ընտանեկան երեկոյ

Գ. պ. անդամների, կանդիդատների, որոնց ընտանիքների և հիւրերի համար առանձին գրաւ. և օպեր. արտիստների ընկերակցութիւնը

Կը ներկայացնէ

I

„По Ревизіи"

Կոմիքական էտիւդ 1 գործ., երգով և պարով Մ. Լ. Կրօպիվնիցկու.

II

„На Узелки" կամ „Прыжокъ" съ четвертаго этажа"

Կոմ. փարս 1 գործ. Պոլօզովի

Սկիզբը $8^1/_2$ ժ. երեկ.

(Ն.) ա. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ամսիս 8-ից 3-րդ արական գիմնազիայում վերսկսվեցին հայերէն լեզուով սխտեմատիկ դասախօսութիւնները նախկին ծրագրով, երեկոյեան ժամը $6^1/_2$-ից սկսած։ Երեք դասախօսութեան վճարն է 5 կոպէկ։ Մուտքը Վելեամինովսկի փողոցից։

(ա. 3—1

ԵՐԴՈՒԵԱԼ-ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ

Կարապետ Եաղուբեան

Բագուից տեղափոխվեց Թիֆլիս.
Հասցէն՝ Րտիշչեվսկայա 11, տ. Ե.Սարովեանցի.
(օ. մ. ա. 3—1

Պարսկահպատակ

Ջհանգիր Մնացականեան Մելիք-Միրզայեանին իմ և եղբօրս՝ Աւետիք Արզումանեանցի կողմից տրված

հաւատարմաթղթերը

1907 թ. նոյեմ. 15-ից

ոչնչացված են

(ա.) 3—1

Երեքշաբթի, յունվարի 15-ին,
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Ցօգուտ

ԴԱՅԻՓԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ

Տեղի կունենայ
չորս լեզուով ներկայացում

I

Հայերէն

„ՀԱՄԲՈՅՐԸ"

Կոմ.-փէէրիա 1 գործ., հեղ. Թ. դը-Բանվիլի, թարգմ. Արմէնեանի

Մասնակցում են.—տիկին Դուրեան և պ. Արմէնեան

II

Ֆրանսերէն

„ԱՄՈՒՍՆՈՒ ԲԱՂԴԸ"

(La chance qu mdri)

Կոմ. 1 արար., հեղ. Կայյավէի և Ռ. դը-Ֆլէրի

Մասնակցում են.—իշխանուհի Հ. Ի. Ջամբակուր-Օրբէլեանի, իշխ. Վ. Վ. Բարիատինսկի, պ. Ա. Արմէնեան, իշխ. Գ. Ա. Բագրատիոն-Մուխրանսկի և Օ. Ա. Անդրէեվ։

III

Վրացերէն

„ԳԻՇԵՐՎԱՅ ՍԱՌԸ ԽԵՐ Է"

Կոմ. 1 արար., հեղ. Գ. Սունդուկեանի, թարգմ. Աբաշիձէի

Մասնակցում են.— տ. տ. Գաբունիա-Ցագարէլի, Տասօ-Աբաշիձէ, պ.պ. Աբաշիձէ և Եօրդանով։

IV

Ռուսերէն

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ՝ տիկ. Լ. Բ. Եավօրսկայայի, իշխ. Վ. Վ. Բարիատինսկու, պ. Կ. Ի. Շօրշտէյնի և այլոց։

Սկիզբն է ժամը 8-ին երեկոյեան

Տոմսակները՝ Թատրոնի կասսայում.

Կարգադրիչ՝ իշխանուհի Ե. Ի. Ջամբակուր-Օրբէլեանի

(Ն. ու. շ. կ. ե.) ա. 5—1

ԵՂԲ. Խ. ԵՒ Մ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Յայտարարում է ի գիտութիւն հասարակութեան,

ՈՐ ՍՏԱՑԵԼ Է

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ, ԲԱՂԴԱԴԻ սպիտակ տեսակի

ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄԵՐ

յայտնի ֆիրմաների, այն է՝

Պապիսի, Առաքելեանի, Լասկառիդիի, Թարախչեանի, Լաթանեանի, Շիշմանեանի

եւ ուրիշների.

Վաճառքը գոյութիւն ունեցող գներով։ Դիմել՝ Тифлисъ, Торг. Домъ „Бр. Х. и М. Меликъ-Марутянцъ", Сіонская улица.

(Ն. Կ.) ա. 5—1

Սրանով տեղեկութիւն է տրվում, որ այս յունվարի 10-ից վաճառականական ատագի կամերան, առևտրի ու մանուֆակտուրայի կոմիտէտները և առևտրական դպրոցի ու վաճառականական ուսումնարանի հոգաբարձական խորհուրդների դիւանատները

ՏԵՂԱՓՈԽՎՈՒՄ ԵՆ

նոր շինութեան մէջ—Արմեանսկի բազարում, քաղաքային վարկային ընկերութեան տանը, վերին յարկում, բօրսայի կողքին. մուտքը ընդհանուր։

ա. (9 և 10) 2—2

Աճագին թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%.

Յունվարի 10-ից

ՆԱՐՕՍԼԱՎՍԿԻ ՄԱԳԱԶԻՆ

Գոլօվինսկի պր., Արքունական թատրոնի մօտ, „Боярская" հիւրանոցի հանդէպ, Ստեփանեանի տուն.

Նշանակված է բացառապէս յատուկ էժան վաճառքի համար, որով ֆիրմայի բոլոր բաժանմունքներից կուտակված է ահագին ապրանք, մնացած անցեալ սեզոններից։ Վաճառվելու է ապշեցուցիչ էժան գնով։

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 10-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ 10-Ն ՓԵՏՐՎԱՐԻ

→ ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է ՄԻՆՉԵՒ ՕՐՍ ՉԵՂԱԾ ←

ԱՀԱԳԻՆ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Մագազինում գտնված բոլոր ապրանքները վաճառվելու են իրանց իսկական արժէքից 20%—60% պակաս։ Վաճառքի կան մեծ քանակութեամբ բըրդէ կտորներ, բամբակէ գունաւոր գործուածքներ, Սարատովի սարպինկա, կտաւ, սեղանի սպիտակեղէն, գունաւոր սփռոցներ, ձմեռվայ և ամառվայ վերմակներ, կանանց և տղամարդկանց պատրաստի սպիտակեղէն, գուլպաներ, շալեր և գործված թաշկինակներ, պատուհանի վարագոյրներ ևայլն։

ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔԸ

Կը շարունակվի հետևեալ օրերում. յունվարի 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30 և 31-ին և փետրվարի 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9-ին։

ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔԻՑ յետոյ Նարօսլավսկի մագազինը որոշ ժամանակ փակ կը լինի։

Ահագին թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%

Ահագին թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%

Ահագին թւով ապրանքների գները իջեցված են 20%-ից մինչև 60%

(առ.) 3—1

Ստացված նորագոյն տեղեկութիւններից երևում է, որ քիւրդ աւազակները, օգտվելով Թիւրքական իշխանութիւնների թուլութիւնից, տենդոտ գործունէութիւն են ցոյց տալիս Բիթլիսի շրջանում։ Միայն 7—8 հայ գիւղերից քշել-տարել են 2000 գլուխ ոչխար, որ աւելի քան 8500 ր. փող կարժէ։ Բիթլիսից $^1/_2$ ժամ հեռու գտնվող Բաբէն գիւղում քիւրդերի ձեռքով վիրաւորված են 3 հայեր։ Այդ գիւղի բոլոր ոչխարներն աւարի են տրվել քիւրդերի կողմից։ Ծվար գիւղի շրջակայքում, դարձեալ քիւրդերի ձեռքով, սպանվում է 1 և վիրաւորվում են 2 հայեր։ Կառավարութիւնը ոչ մի միջոցի չէ ձեռնարկում հայերին պաշտպանելու համար։ Ծվար գիւղը ենթարկվել է յարձակման 50 քիւրդերի կողմից, բայց գիւղացիները կարողացել են յարձակումը յետ մղել։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Նորից խնդրում ենք բոլոր մեր հին բաժանորդներին, որոնց ուղարկվում է «Մշակը» և ուղարկվելու է մինչև ամսիս 15-ը, շտապեն վերանորոգել իրանց բաժանորդագրութիւնը, եթէ կամենում են ստանալ «Մշակ»-ը և 1908 թւին, որպէսզի 15-ից յետոյ առաքումը չընդհատվի և խմբագրութիւնը նոր ծախքերի չենթարկվի։

ՆԱԽՕՐՕՔ ՀՈԳԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կանցնի մի քանի շաբաթ և ահա կը սկսվի հողի մշակութիւնը վար ու ցանքսի համար։

Սկսած փետրվարից մինչև մայիսի վերջը կովկասեան գիւղացին զբաղված է հողի մշակութեան և հողի սերմանելու հոգսերով։

Տափարակում նա սկսում է հողը մշակել և պատրաստել սերմելու համար փետրվարին, մարտին, իսկ աւելի բարձրադիր տեղերում ապրիլին, մայիսին և նոյնիսկ յունիսի սկիզբներին։

Մեր երկրի դժբաղդութիւնը արտայայտվում է թէ նրանով, որ ժողովուրդը հաց չունի ուտելու համար, և թէ նրանով, որ նա հատիկներ չունի իր հողերը սերմանելու համար։

Եթէ գիւղացին անկարող եղաւ առաջիկայ գարնան սերմանելու իր հողերը, այն ժամանակ նա անապահով և սոված պէտք է լինի նաև հետևեալ տարին, որովհետև նա չի ունենայ բերք և եկամուտ իր հողից, որի արդիւնքներով նա մինչև այժմ հոգացել է իր տան ծախքերի մեծագոյն մասը։

Երբ որ հող չը սերմանողները միայն մի քանի անհատներ են կամ մի քանի դժբաղդացած գիւղեր, դա թեթև և տանելի դժբաղդութիւն է, որովհետև բացառութեան բնաւորութիւն է կրում. բայց երբ չը սերմանողները կամ չափազանց սակաւ սերմանողները մի քանի անհատներ չեն, այլ տասնեակ հազարաւոր երկրագործներ, այն ժամանակ իսկապէս մենք կանգնած ենք սարսափելի մի ժողովրդական աղէտի առաջ, որովհետև հանրային եկամուտի համագումարից կորչում է մի անգամից արդիւնաբերական խոշոր մեծութիւն, որը հեշտութեամբ չէ կարող փոխարինվել եկամուտի ուրիշ աղբիւրներով։

Թող ոչ ոք չը հանգստացնէ իրան այն առարկութեամբ, թէ դեռ շատ վաղաժամ է այդ հարցը յարուցանելը, թէ դեռ ամբողջ շաբաթներ կան մեր տրամադրութեան տակ։

Դա սխալ կը լինի և վտանգաւոր սխալ։

Ճիշտ է, մեր առաջ դեռ բաւական ժամանակ կայ մինչև սերմանելու օրը, բայց չը պէտք է մոռանալ, որ սերմացու գտնելը, նրան ձեռք բերելը և երկրագործին յանձնելը պահանջում են նոյնպէս ժամանակ, որը այնքան էլ մեծ չէ, որ մենք կարողանանք հանգիստ խօսել վաղաժամութեան մասին։

Եթէ նախօրօք հոգացողութիւն չի լինի մեր կողմից, մեր տրամադրութեան տակ եղած ժամանակը շատ շուտ կը սպառվի և մենք կորցրած կը լինենք այն թանգագին՝ բայց և ճակատագրական րօպէները, որոնք պէտք է վճռեն մեր երկրագործի ապահովութեան խնդիրները։

Նախօրօք հոգացողութեան անհրաժեշտութիւնը իբրև մի հերթական գործ կանգնած է մեր առաջ։

Մենք մամուլի մէջ շեշտելով այդ անհրաժեշտութեան վրա, յորդոր ենք կարդում, որ մեր երկրի զանազան մասերում գործող անձեր թօթափէին իրանցից անհոգ և անտարբեր վերաբերմունքը և լուրջ զբաղվէին այդ չափազանց կարևոր և էական խնդրով։

Այո, անհրաժեշտ է նախօրօք հոգացողութիւն, որպէսզի հասնենք դրական արդիւնքների և առաջն առնենք նոր աղէտների։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պարսկաստանում տեղի ունեցած և ունեցող դէպքերի մասին մենք ստացանք դէպքերի թատերաբեմից՝ ականատեսներից թղթակցութիւններ, որ սկսում ենք տպագրել այսօրվանից։

Կ. Պօլսից, դեկտ. 15-ից հեռագրում են հետևեալը.

Այն հրամանները, որոնք արձակվեցին քիւրդական շարժման պետ Իբրահիմ փաշային զսպելու նպատակով, անիրագործելի մնացին։ Դրա հետևանքն այն եղաւ, որ քիւրդական շարժումն աւելի ևս ուժեղացաւ։ Այսօր յայտնըվեց, թէ քիւրդերը յարձակվել են Խարբերդի վրա և այրել են քաղաքը։ Ներկայումս նրանք առաջանում են դէպի Հիւսիս։

ԴԷՊՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

I

Միանդաբ, 18 դեկտեմբերի

Այսօր ճաշից առաջ տեղս ժամանեց Ատրպատականի կառավարչապետ պրինց Ֆարման-Ֆարման։ Նա եկաւ Կարա-վերան գիւղից՝ հետն ունենալով այն զօրաբանակը, որ կազմել էր Թաւրիզում։ Նրա ժամանման առիթով՝ Ջղաթ գետի երկու ափին բանակած թէ հեծեալ և թէ հետևակ զօրքերն իրանց օֆիցերներով յարգանքի պատիւ տուին իրանց հրամանատարին։ Ապա պրինցը խօսակցեց բանակի օֆիցերների հետ, մասնաւորապէս հայազգի Փաւրիզ-խան սերհենկ Ենիկօլօփեանի հետ՝ առանձին գոհունակութիւն յայտնելով նրա երկարամեայ արդիւնաւոր ծառայութեան համար պարսկական զօրաբանակում։ Ապա, քաղաք մտնելուց յետոյ, զօրքերի բոլոր բնակարաններն այցելեց ու անհրաժեշտ կարգադրութիւններն արեց։ Պրինցի հրամանով երեկոյեան քաղաքի շրջակայքը հսկող պահապաններ նշանակվեցին, այնպէս որ Միանդաբը ներկայումս հանգիստ է։

Սօվուջ-Բուլաղի թիւրքական սահմանագլխի հրամանատար Մահմադ Ֆազիլ ֆերիկ փաշան ներկայումս իր բանակը դրել է պարսկական հողի վրա՝ Փասվէյ գիւղում (Լահիջանի գաւ.)։ Փաշան ինքը բնակութիւն է հաստատել Մահմադ աղայի (մամաշ) տանը և իր ձեռքի տակ ունի 2 վաշտ (400-ից) հետևակ զօրք և լեռնային 4 թընդանօթ։ Նա Սարդաշտի կառավարիչ է նըշանակել վրանաբնակների ցեղապետ Կարանի աղային, իսկ մաքսատան կառավարչին հեռացրել է իր պաշտօնից դեռևս անցեալ յուլիս ամսից։ Սարդաշտն անցեալ տարի կառավարվում էր պարսկական սահմանապահների գլխաւոր՝ հայազգի Փաւրիզ-խանի ձեռքով։

Սկսած այն օրից, երբ թիւրք զօրքերը ոտք դրին պարսկական հողի վրա, Պայիզ աղա Մանկուրի կողմից միշտ թալանի ու աւերի էր ենթարկվում Սարդաշտն իր շըրջակայ գիւղերով։ Ոչ մի նախիր կամ հօտ ապահով չէր թալանումից այդ շրջանում։ Այդ տեղի բնակչութիւնը, որ նոյնպէս քիւրդերից է բաղկացած, այլևս չը կարողանալով դիմանալ տուած թալաններին և միևնոյն ժամանակ պաշտպանութեան ոչ մի միջոց չունենալով, ակամայ հպատակվում է Պայիզ աղային։ Վերջինս, տեսնելով որ կարողացաւ Սարդաշտի շրջակայ բնակչութիւնըն իրան ենթարկել, իրան աւելի ուժեղացած զգալով, յարձակվեց բէյլպաղէ խաների և Տիբօքրի աղաների վրա։ Վերջինները դիմեցին Սօվուջ-Բուլաղի դատաւոր Սամադ-խանին և պաշտպանութիւն խնդրեցին։ Սա 300 հետևակ և 400 էլ ձիաւոր զօրք դրեց նրանց տրամադրութեան տակ՝ այդ զօրքին որպէս հրամանատար նըշանակելով յայտնի Համզա*) աղայի որդի Պազիր աղային։ Սա իր հաւատարիմ 100 ձիաւորների հետ՝ կառավարական զօրքի

*) Սրանից քանի տարի առաջ Ատրպատականի նախկին կառավարչապետ Ամիր-Նիզամը դաւադրութեամբ կանչեց այդ Համզա-աղային իր մօտ և սպանել տուեց իր իսկ վրանում։ Ամիր-Նիզամը նախապէս երդվում էր կրել, թէ ինքը մինչև գերեզման մանելը ձեռք չէ տալու Համզային։ Վերջինս հաւատում է այդ երդման և գալիս կառավարչապետի մօտ։ Սա մի գաւ է փորել տալիս և, մանելով մէջը, իր ծառաներին հրամայում է կնդակահար անել Համզային։ Սակայն այս վերջինս գաւազինի ծառաներից երեքին սպանում և ապա թէ ինքն է սպանվում։

գլուխն անցած, ընկերակցութեամբ կառավարութիւնից օգնութիւն խնդրող աղաների, գնաց Պայիզ աղայի վրա։ Միևնոյն ժամանակ՝ Սամադ-խանը մնացեալ աղաներին էլ հրամայեց միանալ դիմադրող ույժին և աշխատել՝ բռնելու Պայիզ աղային։ Սամադ-խանի հրաւէրն ուրախութեամբ ընդունվեց աղաների կողմից, և սրանք՝ Պագիր աղայի հրամանատարութեան տակ գտնված զօրքին միանալով առաջ շարժվեցին։ Պագիրի և Պայիզի միջև տեղի ունեցած ճակատամարտի ընթացքում առաջինի կողմից սպանվեց 2 հոգի, իսկ հակառակորդը կորցրեց 10, ոմանց ասելով նոյնիսկ 30 հոգի։

Շէյխ սէիդ Ջեմբիլը, որ թէ Թիւրքիայում և թէ Պարսկաստանում տասնեակ հազարաւոր հետևողներ ունի, տեսնելով Պայիզ աղայի ակների պարտութիւնը, աշխատեց դադարեցնել կռիւը՝ խօսքով ազդելով հակառակ կողմերի վրա։ Եւ աջողվեց նրան այդ բանը։ Նա իր մօտ հաւաքեց հակառակ կողմերին՝ խորհրդակցելու համար։ Նրա ազդու ու համոզկեր ճառի շնորհիւ բոլոր աղաներն ու բէյզադէները հաշտվեցին իրար հետ և թեքվեցին Պայիզ աղայի կողմը։ Միայն Պագիր աղան չենթարկվեց այդ ճառին և, աննկատելի կերպով դուրս գալով ժողովարանից, իրան յանձնված զօրքի հետ միասին վերադարձաւ Սօվուջ-Բուլաղ։ Հաստատ կարելի է ասել, որ եթէ Պագիր աղայի կողմնակիցները չազդվէին շէյխի ճառից, այժմ արդէն ամեն ինչ վերջացած կը լինէր և Պայիզ աղան ձերբակալված ու յանձնված պարսիկ կառավարութեան։ Պագիրը, վերադառնալով Սօվուջ-Բուլաղ, դատաւոր Սամադ-խանին բացատրում է իրերի ամբողջ լրջութիւնը և այն վտանգը, որ սպառնում է Սօվուջ-Բուլաղին և նոյնիսկ Միանդաբին։

Դատաւորը, հէնց որ լսեց այդ խօսքերը, իր զօրքերով և Պագիր աղայի մարդկանցով հասաւ Միանդաբ՝ քաղքի բերմունքին թողնելով Սօվուջ-Բուլաղը։ Նա, հէնց որ այստեղ հասաւ, իր ույժերն իսկոյն կենտրոնացրեց Սէօյլիւր-Թէփէ կոչված բլրի և Թաթաւ գետի կամրջի վրա՝ այդպիսով կարողանալով Միանդաբի և շրջակայքի բնակչութիւնն ապահովել Պայիզ աղայի յարձակումներից։

Սամադ-խանի անակնկալ գալուստը Միանդաբ՝ քաղաքիս բնակչութեանը խիստ երկիւղ ազդեց, այնպէս որ ժողովուրդն սկսեց փախուստի դիմել դէպի Մարաղա։ Ինչպէս քաղաքի, այնպէս էլ շրջակայ գիւղերի հայերն իրանց կանանցը, երեխաներին ու գոյքը վերցնելով տարան Մարաղա, իսկ իրանք վերադարձան Միանդաբ։

Սամադ-խանի այս յանկարծակի փախուստը Սօվուջ-Բուլաղից՝ բաւական մեծ անպատուութիւն բերաւ իր պրեստիժին, մանաւանդ որ այդ փախուստը տեղի է ունեցել լոկ անհիմն երկիւղի ազդեցութեան տակ, առանց որևէ լուրջ հիմքի։ Z.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՈՒՄ

Կովկասեան նկարիչների մի մասը, որ խմբվել է փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան շուրջը, կազմակերպել է մի ցուցահանդէս, որ զետեղված է Օքրոյեանի տանը Գօլօվինսկիյ պրօսպեկտի վրա։

Ցուցահանդէսին մասնակցում են նկարիչներ Յակոբեան, Զօմմեր, Միրզոյեան, Նագուբսկիյ, Պախվալկիյ, Սիդորէնկօ, Շուլց, Զանկօվսկիյ և մի քանի սիրող նկարիչներ։

Ցուցահանդէսը գտնվում է յարմար բնակարանում, որ ունի լաւ լուսաւորութիւն, բայց թանգ է նստում ցուցահանդէս կազմակերպողների վրա։

Ահա ընդհանուր գծերով այն տպաւորութիւնները, որ մենք ստացանք ցուցահանդէսի պատկերներից։

Յակոբեան հանդէս է դրել 35 պատկեր։ Դրանց մէջ կան բնութեան տեսարաններ, տիպերի և ծաղիկների նկարներ, կենցաղագրական ուսումնասիրութիւններ։ Ամենախոշոր և բաւական աջողված պատկերներից մէկն է «Երեկոյ է դառնում» պատկերը, որի մէջ զգացվում է որոշ տրամադրութիւն և դիտող ու զննող տեսութեան ներկայութիւն։ Գեղեցիկ է «Ձիւնը» կամ «Ձմեռը» պատկերը, որ ներկայացնում է նոր եկած ձիւնը։ Պատկերի մի ընդարձակ տեղը պատկերացնում է հրապարակ՝ ծածկված թաղով և փուխր ձիւնով, որի միջով շաւիղ է բանում մի մարդ։ Ձիւնի գոյնը և նստուածքը հարազատ են։ Տիպիքական է «Մայդանում» պատկերը, որտեղ հանդէս է բերված կենցաղագրական մի տեսարան տիպերով։ Գեղեցիկ են «Վարդերը»։ Յակոբեան հանդէս է դրել նաև ակվարելի երկու փորձեր։

Զօմմեր, որ մինչև այժմ գլխաւորապէս յայտնի էր իր միջին-ասիական պատկերներով, հանդէս է բերել պատկերների նոր շարքեր, վերցրած Կովկասեան լեռներից և Արարատեան դաշտից։ Միջին-ասիական պատկերներից ներկայ ցուցահանդէսում աչքի են ընկնում «Քօշը» և «Սամարղանդի փողոցը»։ «Քօշը» ներկայացնում է անապատ, որով առաջ է ընթանում ուղտերի քարաւանը։ Անապատը ընդարձակ է. օդը առաջին մերձաւոր մասում մաքուր, իսկ խորքերում մշուշապատ և փոշոտ։ Կովկասեան լեռների տեսարանները նորութիւն են Զօմմերի վրձինի համար, բայց դեռ չեն հասել կատարելութեան։ Զօմմերին դեռ չէ աջողվում ձիւնի նկարը և շատ տեղ նրա ձիւնապատ սարը նման է մի գունաւոր ապառաժի։ Միայն մի պատկեր կայ, ուր ձիւնը բաւական աջողված է. դա «Ռազմա-օսեան ճանապարհ» կոչված պատկերն է։ Արարատեան դաշտի պատկերներից աչքի են ընկնում «Արարատը» և «Աշտարակ գիւղի ջաղացի մօտ» պատկերները։ Արարատը զանազան նկարիչների մօտ տարբեր է նկարվում, նայած թէ որտեղից են նայել Արարատ սարին՝ Էջմիածնից, Իգդիրից, Երևանից թէ Դաւալուից։ Զօմմերի «Արարատը» տպաւորիչ է, բայց երկու Մասիսների միջև եղած տարածութիւնը շատ է ընդարձակ ցոյց տրված։ «Արագածի վրա» պատկերը ունի պատահական անճշտութիւններ (քիւրդական վրանը և ոչխարը հարազատ չեն)։ Գեղեցիկ են օսական գիւղը, Օլթիի տեսարանները։ Զօմմեր հանդէս է դրել բազմաթիւ ակվարելներ, հմտութեամբ կատարված։

Միրզոյեան այս անգամ զբաղվել է Կովկասեան լեռներով և օսական ու վրացական տեսարաններով։ Ճանապարհորդելով Զօմմերի հետ միասին, նա մի քանի տեղ շօշափել է ընդհանուր թեմաներ. Նրա պատկերներից աչքի են ընկնում «Գլօլա», «Օնիի շրջակայքը», «Ցինցատիֆ», «Ուցերի» և «Կազբէկ» պատկերները։

Նագուբսկին, որ անցեալ տարի միայն երկու պատկերով էր հանդէս եկել, այս տարի ներկայացրել է 17 պատկեր. Նա վերցրել է հետաքրքրական թեմաներ և նրանցից մի քանիսը կատարել է բաւարար։ Նագուբսկին դեռ թոյլ է արհեստի մէջ, բայց ունի աջող անկիւններ իւրաքանչիւր պատկերի մէջ։ Նա նկարել է երկու կռուի վրա Շուշու աւերակները, որոնք առաջացել են հայ-թուրքական ընդհարումներից և հրդեհից յետոյ. դրանք աջողվածներն են. «Գորիսի շրջակայքում» և «Դաստակերտ» պատկերներում աջող ներկայացված է մարգագետինը և անտառի կանաչը. բայց միւս մասերը անբաւարար են։

Պախվալկին հանդէս է դրել բազմազան թեմաներով գործեր։ Այստեղ կան և արևելեան տիպեր, և բնութեան տեսարաններ, և կենցաղագրական նմոյշներ։ Փոքր ի շատէ աչքի են ընկնում «Գործազուրկներ», «Անհոգներ», «Սև ծովի վրա գիշերը», «Թէոդոսիայի տեսքը» պատկերները։

Սիդորէնկօ ներկայացրել է զանազան մարդկանց կենդանագիրներ։ Դրանք հետաքրքրական գործեր են։ Սիդորէնկօյի վրձինը ունի ինքնատիպութիւն և մի որոշ թարմութիւն։

Շուլց տուել է մի շարք լաւ կատարված տիպեր։ Նա գերադասում է խտացրած գոյներ և կոլոր գծագրութիւններ. գեղեցիկ է նրա «Թիւրք աղջիկը»։

Զանկօվսկին ներկայացրել է մի շարք պատկերներ սառցապատ և ձիւնապատ լեռնային աշխարհից։ Նա մինչև այժմ դեռ չունի իր հաւասարը ձիւնապատ լեռների նկարչութեան մէջ։ Նրա հանդէս դրած գործերի մէջ կան և թոյլերը, բայց դրա փոխարէն նրա լաւերը դեռ չունեն աւելի գերազանցները։

Մենք կանգ չենք առնի նկարիչ-սիրողների գործերի վրա, թէև նրանց մէջ կան հետաքրքրական փորձեր։

Ցուցահանդէսում ներկայացված են նաև մի քանի քանդակագործական փորձեր, որոնք պատկանում են Շերուեվի ձեռքին։ Դրանցից կը յիշատակենք «Ալիքը»։ Շերուեվի գործերը հեռու են կատարելութիւնից, բայց իբր փորձեր հետաքրքրական են։

Սիրող

Լ. Ն. ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՆՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Մայրաքաղաքի լրագիրների մէջ տպված է Լ. Տոլստոյի մի նոր յօդուածը, որ ուղղված է պատանիներին և աղջիկներին «Հաւատացէք ձեզ» վերնագրով։

«Մանկութիւնից դուրս եկող պատանիներ և աղջիկներ, հաւատացէք ձեզ, երբ առաջին անգամ ձեր հոգու մէջ բարձրանում են հարցեր՝ ո՞վ եմ ես, ինչո՞ւ եմ ապրում ես և ինչո՞ւ են ապրում ինձ շրջապատող բոլոր մարդիկ։ Եւ գլխաւոր, ամենաալեկոծող հարցը՝ արդեօք այնպէ՞ս եմ ապրում ես, և՛ ինձ շրջապատող բոլոր մարդիկ։ Հաւատացէք ձեզ և այն ժամանակ, երբ այդ հարցերին տրվելիք պատասխանները համաձայն չեն լինի նրանց, որ ձեզ ներշնչված են եղել մանկութիւնից, համաձայն չեն լինի և այն կեանքին, որի մէջ դուք կը զգաք թէ ապրում էք ձեզ շրջապատող բոլոր մարդկանց հետ միասին։ Մի վախենաք այդ տարաձայնութիւնից. ընդհակառակն, իմացէք, որ ձեր բոլոր շրջապատի հետ ունեցած այդ տարաձայնութեան մէջ է արտայայտվում այն լաւագոյնը, որ կայ ձեր մէջ, այն աստուածային սկիզբը, որի արտայայտութիւնը կեանքի մէջ կազմում է մեր գոյութեան ոչ միայն գլխաւոր, այլ և միակ միտքը։ Հաւատացէք այն ժամանակ ոչ ձեզ, մի որոշ անձնաւորութեան—Վանիային, Պետիային, Լիզային, Մաշային, բանուորի, վաճառականի կամ գիւղացու զաւակին կամ աղջկան,—այլ ձեզ, այն յաւիտենական, իմաստալից և բարերար սկզբունքին, որը ապրում է մեզանից իւրաքանչիւրի մէջ և որը առաջին անգամ զարթնից ձեր մէջ և տուեց ձեզ աշխարհիս այդ նշանաւորագոյն հարցերը և խնդրում է ու պահանջում նրանց լուծումը։ Մի հաւատաք այն ժամանակ այն մարդկանց, որոնք ներողամիտ ժպիտով կասեն ձեզ, որ իրանք ևս մի ժամանակ որոնում էին այդ հարցերի պատասխանները, բայց չը գտան, որովհետև չէ կարելի գտնել ուրիշ պատասխաններ, քան այն, որ ընդունված են բոլորից։

Մի հաւատաք դրան, այլ հաւատացէք միայն ձեզ, և մի վախենաք ձեզ շրջապատող մարդկանց հայեացքների և մտքերի տարբերութիւնից, եթէ միայն ձեզ առաջադրված հարցերին ձեր արած տարբեր պատասխանները հիմնված են ոչ թէ ձեր անձնական ցանկութիւնների վրա, այլ ձեր կեանքի նշանաբանը կատարելու, այն ույժի կամքը կատարելու ցանկութեան վրա, որը ձեզ ուղարկել է դէպի կեանք։ Հաւատացէք ձեզ, մանաւանդ երբ ձեզ ներկայացող հարցերի պատասխանները համապատասխանում են մարդկային իմաստութեան այն յաւիտենական սկզբունքներով, որոնք արտայայտված են կրօնական բոլոր վարդապետութիւնների մէջ և աւելի մեզ մօտիկ Քրիստոսի վարդապետութեան մէջ, նրա բարձր հոգևոր նշանակութեամբ։

Յիշում եմ, որ ես, երբ 15 տարեկան էի, այդ դրութեան մէջ էի, և երբ յանկարծ ես սթափվեցի ուրիշների հայեացքներին մանկական հնազանդութիւնից, որի մէջ ապրում էի մինչև այս ժամանակ, առաջին անգամ ես հասկացայ, որ ես ինքս պէտք է ապրեմ, ինքս պէտք է ընտրեմ ճանապարհս, ինքս պէտք է պատասխանեմ իմ կեանքի համար այն սկզբունքի առաջ, որ տուել է ինձ այդ կեանքը։

Յիշում եմ, որ ես այն ժամանակ, թէպէտ և աղօտ կերպով, բայց խորապէս զգում էի, որ իմ կեանքի գլխաւոր նպատակն է՝ լինել լաւ, լաւ՝ աւետարանական մտքով, ինքնազոհութեան և սիրոյ մտքով։ Յիշում եմ, որ հէնց այն ժամանակ աշխատում էի ապրել այդպէս, բայց դա երկար չը շարունակվեց։ Ես ինձ չը հաւատացի, այլ հաւատացի մարդկային ներշնչող, ինքնավստահ յաղթական իմաստութեան, որը գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար ներշնչում էին ինձ բոլոր շրջապատողները։ Եւ իմ առաջին սթափումը փոխարինվեց մարդկանց աչքում աջողութիւն ունենալու շատ որոշ, թէպէտ և զազանակերպ ցանկութիւններով, այն է լինել հարուստ, գիտնական, փառաւորված, զօրեղ, այնպիսին՝ որին ոչ թէ ինքս, այլ որ մարդիկ համարէին լաւ։

Ես ինձ չը հաւատացի այն ժամանակ, և միայն շատ տասնեակ տարիներից յետոյ, որ վատնեցի ես աշխարհային նպատակներին հասնելու համար, որոնց ես հասայ, կամ որոնց ես չը հասայ, ես տեսայ նրանց անպտղաւէտութիւնը, ունայնութիւնը և յաճախ նրանց վնասակարութիւնը. ես հասկացայ, որ այն, ինչ ես գիտէի 60 տարի առաջ և ինչին ես չը հաւատացի այն ժամանակ, կարող է և պէտք է լինի իւրաքանչիւր մարդու ջանքերի միակ խելացի նպատակը։

Եւ որպիսի՝ թէ ինձ և թէ մարդկանց համար աւելի օգտակար կարող էր լինել իմ կեանքը, եթէ ես այն ժամանակ, երբ ճշմարտութեան, Աստուծու ձայնը առաջին անգամ խօսում էր դեռ ևս հրապոյրների չենթարկված իմ հոգու մէջ, հաւատայի այդ ձայնին և անձնատուր լինէի նրան։

Այս, սիրելի պատանիներ, անկեղծ, ինքնուրոյն, ոչ արտաքին ներշնչման ազդեցութեան տակ, այլ ինքնուրոյն և անկեղծ արթնացած դէպի ձեր կեանքի լրջութեան գիտակցութիւնը, այո, մի հաւատաք այն մարդկանց, որոնք ձեզ կասեն թէ ձեր ձգտումները միմիայն երիտասարդութեան չիրագործելի ցնորքներ են, որ իրանք ևս նոյնպէս երազում էին և ձգտում էին, բայց կեանքը շուտով ցոյց տուեց նրանց, որ նա ունի իր պահանջները, և որ չը պէտք է օդային ամրոցներ կառուցանել այն մասին՝ թէ որպէս կարող էր լինել մեր կեանքը, այլ պէտք է աշխատել լաւագոյն կերպով համաձայնեցնել մեր գործերը գոյութիւն ունեցող հասարակութեան կեանքի հետ և հոգ տանել միայն այդ հասարակութեան օգտակար անդամ լինելու մասին։ Չը հաւատաք և այն՝ մանաւանդ մեր ժամանակներում ուժեղացած վտանգաւոր հրապոյրին, որի միտքն այն է, թէ մարդու ամենաբարձր նշանաբանն է աջակցել մի յայտնի տեղում, մի յայտնի ժամանակում գոյութիւն ունեցող հասարակութեան վերակազմութեան, գործ դնելով դրա համար ամեն տեսակ, մինչև անգամ բարոյական կատարելագործութեան ուղղակի հակառակ միջոցներ։ Մի հաւատաք դրան։ Այդ նպատակը չնչին է այն աստուածային սկզբունքը իր մէջ արտայայտելու նպատակի առաջ, որը դրված է մեր հոգու մէջ։ Եւ այդ նպատակը կեղծ է, եթէ նա թոյլ է տալիս շեղումն մեր հոգու մէջ բուն դրած բարութեան սկզբունքից։

Մի հաւատաք դրան։ Մի հաւատաք այն բանին, որ բարութեան և ճշմարտութեան իրագործումն անհնար է ձեր հոգու մէջ։ Բարութեան և ճշմարտութեան այդպիսի իրագործումը ոչ միայն անհնար չէ ձեր հոգու մէջ, այլ թէ ձեր և թէ բոլոր մարդկանց ամբողջ կեանքը միայն դրա մէջն է։ Եւ միայն դրա իրագործումը իւրաքանչիւր մարդու մէջ տանում է դէպի հասարակութեան ոչ միայն լաւագոյն վերակազմութիւնը, այլ և մարդկութեան այն ամեն բարօրութիւնը, որը նախասահմանված է նրա համար և որը իրագործվում է միայն իւրաքանչիւր առանձին անհատի անձնական ջանքերով։

Այո, հաւատացէք ձեզ, երբ ձեր հոգու մէջ կը խօսի ոչ թէ ուրիշ մարդկանց գերազանցելու, ուրիշներից զանազանվելու, զօրեղ, հռչակաւոր, փառաւորված, մարդկանց փրկիչ լինելու, կեանքի վատ կազմութիւնից փրկելու ցանկութիւնը, այլ հաւատացէք ձեզ, երբ ձեր հոգու գլխաւոր ցանկութիւնը կը լինի այն, որ ինքներդ լինէք աւելի լաւ, ես չեմ ասի՝ կատարելագործվել, որովհետև հէնց իրան կատարելագործութեան մէջ կայ մի ինչ-որ անձնական, ինքնասիրութիւնը գոհացնող բան, այլ կասեմ՝ դառնալ այն, ինչ կամենում է այն Աստուածը, որը մեզ կեանք տուեց, գտնել մեզ մօտ մեր հոգու մէջ դրված նրան նման, աստուածակերպ ապրելու սկզբունքը, ինչպէս ռամիկներն են ասում։

Հաւատացէք ձեզ և ապրեցէք այնպէս, լարելով ձեր բոլոր ույժերը մի բանի վրա, այն է արտացոլել ձեր մէջ Աստուծուն, և դուք կանէք այն ամենը, ինչ որ կարող էք անել թէ ձեր և թէ ամբողջ աշխարհի բարօրութեան համար։

Որոնեցէք Աստուծու արքայութիւնը և նրա արդարութիւնը, իսկ մնացածը ինքն իրան կը լինի։

Այո, հաւատացէք ձեզ այն մեծ նշանակութիւն ունեցող ժամանակ, երբ առաջին անգամ կը վառվի ձեր ոգու մէջ ձեր աստուածային ծագման գիտակցութեան լոյսը։ Մի հանգցնէք այդ լոյսը և ամեն ջանք գործ դրէք պահպանելու նրան և թոյլ տուէք նրան, որ վառվի։ Միայն այդ բանում, այդ լոյսի վառվելու մէջն է իւրաքանչիւր մարդու միակ մեծ և ուրախալի միտքը»։

ՍՄԲԱՏ ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆԻ ՄԱՀՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Մոսկվա, 31 դեկտ.

Հեռագիրը արդէն գուժել է քեզ, ընթերցող, որ ամսիս 24-ին յանկարծամահ է եղել բանաստեղծ Սմբատ Շահազիզեանը։

Այո, մեռաւ Պերճ Պռօշեանի հայրենակից, 60-ական թւականների մոհիկաններից մէկն էր։ Ստեփանոս Նազարեանի գաղափարակից զինուորը չը կայ այլևս. մեծ բանաստեղծ և ուսուցիչ Շահազիզեանը գերեզման իջաւ։

Շահազիզեանի մահը մեզ համար միանգամայն անսպասելի էր, քանի որ նա բոլորովին առողջ էր։ Նրա մահվան առթիվ շատ բաներ են պատմվում տեղիս հայ հասարակութեան մէջ։ Նրա մահվան պարագաները բաւական խորհրդաւոր են, ուշադրաւ և հետաքրքրութեան արժանի։ Մենք, գրիչ վերցնելով, կը կամենայինք, սաէ-կօսէնները մի կողմ թողնելով, կատարել մեր քաղաքացիական պարտքը հասարակութեան և մամուլի առաջ, կը կամենայինք, հաւատարիմ մեր դաւանած գրական դրօշին, առանց վարանելու՝ անհերկիւղ գրել միմիայն ճշմարտութիւնը, առաջնորդվելով «ոչինչ, բացի ճշմարտութիւնից» գեղեցիկ նշանաբանով։ Մի գուցէ՝ ընթերցողն իմ տողերից եզրակացնէ թէ խօսքն ի՞մ մասին է, կամ մեր խօսքերի մէջ գտնէ ծանր պատասխանատուութեան հետևանքները։ Մենք, այդ բոլորը յօժարութեամբ յանձն առնելով, կը կամենայինք ձիւնի տակ թաղված կեղտերը երևան հանել, ճշմարտութիւնը հրապարակի վրա դնել։

Ես դառնում եմ բուն նիւթին։

Շահազիզեան ամեն տեղ բարեկամների և յարգողների անհաշիւ լէգէօն ունէր։ Նա ամեն տեղ յարգանք ու պատիւ էր վայելում։ Նա սիրված էր ամենքից։ Հանգուցեալը Մոսկվայի հայկական գաղութի թագն ու պսակն էր։ Այստեղ նրա ամենամօտ ընկեր՝ բարեկամներից մէկը ճանաչված է նաւթարդիւնաբերող միլիօնատէր մի մարդ, մի ընտանիք, որ ամբողջ 44 երկար ու ձիգ տարիներ բարեկամական կապեր է ունեցել հանգուցեալ Շահազիզեանի հետ։ Շահազիզեան այդ ընտանիքի հարազատ զաւակն էր համարվում։ Միլիօնատիրոջ որդիներից մէկը յաճախ լինում էր Շահազիզեանի մօտ, որի առաջ իր նեղ վիճակի մասին էր պատմում, նկարագրում իր ընտանիքի անտանելի դրութիւնը և խնդրում, որ իրան միջնորդ դառնայ ընտանիքի գոյութիւնը պահպանելու համար։ Շահազիզեան, զանազան ժամանակներում, վաճառականութեամբ պարապելու նպատակով, քանի հազար րուբլի է տալիս նրան յետ վերադարձնելու պայմանով։ Որոշեալ ժամանակամիջոցը լրանալուց յետոյ, միլիօնատէրի որդին ոչ միայն չէ վերադարձնում ստացված գումարը, այլ և խնդրում է Շահազիզեանից տալ քանի հազար րուբլի ևս, իր առևտրական գործերը վերսկսելու նպատակով. հանգուցեալը բացարձակ կերպով մերժում է նրան, բայց վերջինս աղաչում-պաղատում է, որ այսուհետև շռայլ կեանք չի վարի, կը խնայէ իր վաստակած կոպէկները և այլն։ Նա միաժամանակ աւելացնում է, որ եթէ ինքը ոչինչ չէ կարող տալ իր միջոցներից, այն ժամանակ թող միջնորդէ իր հօր առաջ, որ վերջինս տայ այդ քանի հազար րուբլին։ Շահազիզեան վերին աստիճան բարի լինելով՝ գութը շարժվում է, յիշում նրա այն խօսքերը, որ այսուհետև կուղղվի, մի րոպէ մոռանում է ամեն ինչ և գնում հօր մօտ յարգել տալու նրա որդու խնդիրը։ Բայց հայրը իր անողորմ վճիռը վաղուց էր արձակել իր որդու վերաբերմամբ. Նա մերժում է Շահազիզեանի խնդիրը, յայտնում է որ կանխիկ փող չունի տալու։ Հանգուցեալը պնդում է իր ասածների վրա և համոզում նրան, որ նրա որդին ցոփ կեանք չէ վարելու այլևս, որ հարկաւոր է նրան հանել և բարձրացնել ընկած վիճակից։ Շահազիզեան խեղճերի և թշուառների բարեկամ էր. նա ընկածներին բարձրացնում էր...

Երբ Շահազիզեան համոզվում է, որ միլիօնատէրը չէ ուզում մի կոպէկ կանխիկ փող տալ, այն ժամանակ հանգուցեալը առաջարկում է նրան քանի հազար րուբլու մի մուրհակ, որի դիմաց սակայն ինքը մի կոպէկ չէ ստանում։ Միլիօնատէրը համաձայնվում է, մուրհակը ստանում է Շահազիզեանից և իր բլանկը կցելով մուրհակին, յանձնում է հանգուցեալի միջոցով իր որդուն։ Վերջինս բանկերից մէկում զեղչում է այդ մուրհակը, ստանում քանի հազար րուբլի և պարապում վաճառականութեամբ։ Նա բաւական հարստութիւն է դիզում և վաստակած փողերը վերստին վատնում։ Լրանում է մուրհակի յետ գնման ժամանակամիջոցը և փողերը պահանջվում Շահազիզեանից, բայց վերջինս հրաժարվում է յետ գնումից (այսպիսի դէպքերում, երբ մուրհակի տակ ստորագրութիւն ունեցող անձը չէ վճարում պարտքը, առևտրական աշխարհում տիրող կանօնների համաձայն, մուրհակը յետ պիտի գնէ այն անձը, որի բլանկը կցված է այդ մուրհակին)։ Համաձայն այդ կանօնի և բլանկի, բանկը փողերը պահանջում է միլիօնատէրից, որը և վճարում է և յետ գնում մուրհակը։

Այնուհետև սկսվում է մի սուր շրջան հանգուցեալ Շահազիզեանի և պ. միլիօնատիրոջ միջև։ Շրջան, որի մէջ գործողներն են հայ բանաստեղծն ու հայ կրեսոսը։ Յատկապէս խնդրում եմ ընթերցողին ուշադրութիւն դարձնել այդ շրջանի զարգացման վրա։

Միլիօնատէրը, որ իսկապէս պարտաւոր էր մուրհակը յետ գնել և ձէնը կտրել, քանի որ այդ փողը նրա որդին էր ստացել և վատնել, այո, նա, փոխանակ այդպէս վարվելու, մուրհակի յետ գնումից յետոյ պինդ բռնում է հանգուցեալ Շահազիզեանի ձեռքից և պահանջում այդ քանի հազար րուբլին։ Շահազիզեան, կարծելով որ իր վաղեմի, 44 տարւայ ընկեր-բարեկամը հանաք է անում, ոչ մի ուշադրութիւն չէ դարձնում նրա խօսքերին և անդադար կրկնում է. «Ի՞նչ է, սիրելիս, գժվել ես, ինչ ես ուզում ինձանից»... Եւ երբ Շահազիզեան գտնում է, որ միլիօնատէրը լուրջ կերպով է պահանջում այդ փողը իրանից, այն ժամանակ խզում է իր կապերը միլիօնատիրոջ հետ։

Այդ ժամանակից սկսած՝ հանգուցեալ Շահազիզեանի հոգեկան անդորրութիւնը խանգարվում է, ներքին կեանքը վրդովվում։ Զօրեղ գրիչ պէտք է ունենալ նկարագրելու այն հոգեկան աշխարհը, որ այնքան յուզվել ու ալեկոծվել էր այդ դէպքի առթիվ։ Ես անկարող եմ պատմելու քեզ, ընթերցող, այն դրամայի մասին, որ կատարվում էր նրա ներքին աշխարհում։ Վերջին օրերը Շահազիզեան հանգստութիւն չունէր. նա իր հանգստութիւնը մայրաքաղաքի փոթորկալից կեանքումն էր որոնում՝ «իբր թէ փոթորիկներում կայ հանգստութիւն»...

Եւ այս դեռ բոլորը չէ. միլիօնատէրը դրանով չէ բաւականանում. Նա սպառնում է դիմել դատաստանական իշխանութեանը և «օրինական» ճանապարհով պահանջել այդ գումարը։ Նա խօսքից անցնում է գործի և քանի հազար րուբլու պահանջ (ИСКЪ) ներկայացնում հանգուցեալ Շահազիզեանի դէմ։ Այդ էլ բաւական չէ, «օրինական» ճանապարհով Շահազիզեանի հարստութեան վրա արգելք (арестъ) դնել է կամենում։ Եւ երբ պրիստաւը այդ նպատակով գնում է եղբ. Ժամհարեանների բանկային տունը (հանգուցեալի կարողութիւնը, բաղկացած տոկոսաբեր թղթերից, այնտեղ է գտնվում) կրեսոսի այդ պահանջը կատարելու, այն ժամանակ Ժամհարեանները քանի հազար րուբլու ստորագրութիւն են տալիս ադմինիստրացիայի ներկայացուցչին մինչև դատի քննութիւնը. այնուհետև պրիստաւը, բաւարարված լինելով, առանց ձեռք տալու Շահազիզեանի կարողութեան, հեռանում է։ Այս դէպքում Ժամհարեանների վարմունքը մենք միայն գովել կարող ենք, որ արժանավայել յարգանքը ցոյց տուին հանգուցեալ Շահազիզեանի վերաբերմամբ։

Դէպքից մի քանի օր յետոյ իմանում է Շահազիզեան, որի ներքին աշխարհում առաջացած փոթորկի նկարագիրը տալու ոչ ույժ ունեմ և ոչ էլ տրամադրութիւն։

Այդ արդէն վերջին սիւրպրիզն էր Շահազիզեանին միլիօնատիրոջ կողմից. այդ նրա «յարգանքի» վերջին արտայայտութիւնն էր այն ժամանակ, երբ հանգուցեալը իր գրական-հասարակական գործունէութեան յիսնամեակի շրջանում էր ապրում։ Եւ այդպէս անողը այն մարդն է, որ 44 տարի հանգուցեալի բարեկամական սէրն

ու յարգանքն էր վայելել. այն մարդը, որ ամենամօտ մասնակցութիւն է ցոյց տուել Շահազիզեանի 35-ամեայ յօբելեանին 1897 թւին։

Եւ այսպէս Շահազիզեանի հոգեկան սարսափելի տանջանքները, որոնց նա դիմանալ չը կարողացաւ, շարունակվեցին մինչև ամսիս 24-ը, երբ՝ այդ օրը երեկոյեան միլիօնատիրոջ որդին պիտի գար իր մօտ խօսելու՝ հաշիւները մաքրելու համար։ Եւ երեկոյեան 8—9 ժ. Շահազիզեան տուն վերադառնալով զբօսանքից, հարցնում է թէ այս-ինչ պարոնը (խօսքը միլիօնատիրոջ որդուն է վերաբերում) եկե՞լ է. նրան պատասխանում են, որ չէ եկել, որից սաստիկ յուզված և վրդովված գետնին թքում է և բարձրանում իր համարը։

Այդ յուզված դրութիւնը տեւում է մինչև երեկոյեան $10\frac{1}{2}$ ժամը. այնուհետև նա կարիք զգալով գնում է արտաքնոց, ուր մի քանի րօպէից յետոյ իրան վատ զգալով և, նախատեսնելով վերահաս մահը, բռնցքի մի քանի հարուածով ջարդում է դուռը և մահացած գետին թաւալվում...

Նա վերջին 7 տարին ապրում էր «Швейцарія» հիւրանոցում, ուր և յանկարծամահ է լինում հիւրանոցի շէնքում։ Մահվանից անմիջապէս յետոյ, հիւրանոցի կառավարչուհին յայտնում է ոստիկանութեանը, որը, գալով հիւրանոց, կնքում է № 15-ը, ուր ապրում էր հանգուցեալ բանաստեղծ Շահազիզեան։ Ոսկու-Ջօն

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք՝ 1) Թիֆլիսում, Փարսադան Տէր-Ստեփանեանից—20 ր. (տես Նամակ խմբ., «Մշակ» № 5), 2) Բագուից, Գէորգ Իւզբաշեանից, հանգուցեալ Վահրամ Մութաֆեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն—25 ր., 3) նոյն տեղից, Նասիբեան եղբարց ընկերութիւնից, նոյն նպատակով—25 րուբլի։

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք՝ 1) Բէնդէր-Գեազից, Գերասիմ Ի. Մելիք-Փաշայեանից—10 ր., 2) Սուխումից, Մերխաւուլ գիւղի հայ հասարակութիւնից և դպրոցի աշակերտներից, Խաչատուր Գէորգեանի միջոցով—19 ր. 65 կ., 3) Կրասնովօդսկից, Եփրեմ Գաբրիէլեանից—27 ր., 4) Թիֆլիսում, Փարսադան Տէր-Ստեփանեանից—15 ր. (տես Նամակ խմբ., «Մշակ» № 5), 5) Բագուից, Նասիբեան եղբայրներից, պսակի փոխարէն—25 ր.։

ԿՈՎԿԱՍԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Սամարայից, մի մարդից, որ կամենում է անյայտ մնալ—25 ր.։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Յունվարի 21-ին Քութայիս քաղաքում, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նստաշրջանը քննելու է 1905 թ. Փոթիում տեղի ունեցած երկաթուղային գործադուլի գործը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ «Մշակի» երէկվայ համարում մենք տպեցինք մի թղթակցութիւն Ս. Շահազիզի մահվան և թաղման մասին։ Դրանից յետոյ մենք ստացանք և մի երկրորդ աւելի մանրամասն թղթակցութիւն մեր մշտական թղթակից Ոսկու-Ջօնից, որ նոյնպէս տպագրել հարկաւոր ենք համարում խնդրի հետաքրքրութեան համար։

◆ Ստացանք աղքատների օգտին մանրավաճառ Բաղդօ Յար. Սաղաթելեանից երեք րուբլի իր խանութի 25-ամեայ գոյութեան առիթով։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը, հոգ տանելով իր ժամանակին Թիֆլիսում ընդհանուր ուսում մտցնելու խնդրին, տեղեկացրել էր ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան, որ լիազօրութիւն է տուել Թիֆլիսի քաղաքային դումայի անդամ Դերժավինին, որ Պետերբուրգ է ուղարկված պրոֆէսօրական ամբիօնի համար պատրաստվելու նպատակով, ստանալ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կրթական բաժնում այն նիւթերը, տեղեկութիւնները և բացատրութիւնները, որոնք անհրաժեշտ են Թիֆլիսի համար ընդհանուր պարտադիր ուսում մտցնելու գործում։

◆ Թիֆլիսի աշխատանքի տան աղքատների օգտին Կովկասի Փոխարքան տօներին նուիրել է 150 րուբլի։

◆ 1908 թ. յունվարի 22-ին Պետերբուրգում տեղի է ունենալու Պետական Խորհրդի մեռած անդամների փոխարէն նոր անդամների ընտրութիւնը։ Այդ ընտրութեանը մասնակցելու համար Թիֆլիսի բորսային կոմիտէտը պատուիրակ է ընտրել վաճառականական աւագ Ա. Միլօվին, որը մօտ օրերս կը մեկնի Պետերբուրգ։

◆ Կախէտիայի գիւղացի այգետէրերի ընկերակցութեան կանօնադրութիւնը արդէն հաստատութիւն է գտել երկրիս բարձր իշխանութեան կողմից։ Ընկերակցութիւնը մօտ օրերս Թիֆլիսում կը սկսէ իր գործունէութիւնը։

◆ Նաւթլուղում և Հաւլաբարում, ինչպէս հաղորդում է «Зак.» լրագիրը, վերջերս բուն են դրել շանտաժիստների և էքսպրօպրիատորների խմբեր, որոնք իրանց սպառնական նամակներով վրդովում են հանգիստ քաղաքացիների կեանքը։ Յունվարի 8-ին երեք հոգի մտնում են Սվանի փուռը, Վարվարինսկայա փողոցում, և, ատրճանակները պարզելով, յափշտակում են 85 րուբլի։ Մի սպառնական նամակ էլ ստացել է Սամսօն Ցվէրովը, որից պահանջվում է 1000 րուբլի։ Յանդգնութիւնն այն չափերի է հասել, որ դրամաշորթները նամակի մէջ ասում են, որ մի շաբաթ առաջ նրանից ստացած 100 րուբլին նրանք համարում են անբաւարար հօնօրար իրանց «աշխատանքի» և գալու համար։

◆ Վաղը, Թիֆլիսում, լոյս կը տեսնի վրացերէն լեզւով «Ցխա-Կարի» լրագրի առաջին համարը։

◆ Մինիստրների խորհրդում արդէն քննվեց Թիֆլիսում պօլիտեխնիկում բանալու առաջարկութիւնը մի ընդարձակ բացատրիչ գրութեան հետ միասին։ Թիֆլիսում բարձր կրթական հաստատութիւն հաստատելու միտքը խորհուրդը ընդունել է համակրանքով։

◆ Մինչև օրս Թիֆլիս կայարանը լուսաւորվում էր հասարակ լապտերներով և գազի լուսով։ Այսուհետև կը լուսաւորվի էլեկտրականութեամբ։

◆ Նահանգական քաղաքային գործերի վարչութեան շինարարական բաժինը այսօր, ցերեկվայ ժամը 1-ին կը դիտէ Նաւթլուղի և Նախալովկայի էլեկտրաքարշի գծերը։

◆ Մինչև Նաւթլուղի էլեկտրաքարշի գծի կառուցանելը, Կախէտինսկի հրապարակից մինչև Նաւթլուղ և քաղաքային սպանդանոցը երթևեկում էին լինէյկաներ, որոնք նստողների իւրաքանչիւրից վերցնում էին 10 կ.։ Այժմ, էլեկտրաքարշի պատճառով, լինէյկաների երթևեկութիւնը դադարեց։ Այդ առիթով երէկ, յունվարի 9-ին, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ լինէյկաների տէրերի ներկայացուցիչները ներկայացան քաղաքագլխին և յայտնեցին, որ նրանք մնացել են առանց կտոր հացի էլեկտրական գծի կառուցման պատճառով, և ուստի խնդրեցին քաղաքագլխին, որպէսզի սա միջնորդութիւն յարուցանէ էլեկտրաքարշի վերատեսչի առաջ, որ նրանց վարձատրութիւն տրվի կամ թէ էլեկտրաքարշի վերատեսուչը նրանց ընդունէ էլեկտրաքարշի ծառայութեան մէջ, իբրև վատմաններ և կօնդուկտօրներ։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը կարգադրել է անյապաղ քննել էլեկտրաքարշի բոլոր վագօնների արգելիչ շղթաները (տօրմօզ) և հաւաստիանալ նրանց կանօնաւորութեանը։

◆ Ռուսաց սինօդի գլխաւոր քարտուղար Լէվիցկին նշանակված է Թիֆլիսի վրաց-իմերեթի գրասենեակի դատախազ և դիւանապետ։

◆ Կիրակի առաւօտ. յունվ. 13-ին Թիֆլիսի ժողովարանում տեղի կունենայ Րօստօմաշվիլու դասախօսութիւնը՝ «Ինչի մէջ է փրկութիւնը» թեմայով, ռուսերէն լեզւով։ Նոյն դասախօսութիւնը կը կրկնվի վրացերէն լեզւով յունվարի 14-ին, ցերեկով, Զուբալօվի ժողովրդական տանը։

◆ Համաձայն Գանձակի քաղաքային դումայի ընտրութեան, Գանձակի քաղաքագլխի պաշտօնակատարի պաշտօնում հաստատվել է քաղաքային վարչութեան անդամ Աւշարովը։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունվարի 8-ին Սանգաչալա-Խովալինսկայա շրջանցքում երկաթուղ. մարդատար գնացքը 760 վերստ հեռաւորութեան վրա, տակով է արել ռուսահպատակ Թուրք Աբաս-Կուլի-բէկին։

◆ Յունվարի 6-ին Ջավչավաձէվսկի փողոցում, № 9 տանը ապրող Տատիանա Եարաշէնկօն դեղատանը գնում է թթխմոր մկներին թունաւորելու համար. քսում է նրան հացի կտորի վրա և, կամենալով իմանալ թթխմորի հոտը, հոտ է քաշում և խեղդվում ընկնում անզգայ։ Եարաշէնկօին տանում են հիւանդանոց և բժշկական օգնութիւն հասցնում։

◆ Ոստիկանութեան անդամները ձերբակալել են ալէքսանդրօպօլցի Արամ Բալեանին և թիֆլիսեցի Եգօր Արէշօվին, որոնք պարապելիս են եղել կեղծ թղթադրամներ շինելով։

◆ Յունվարի 8-ին, երեկոյեան ժամը $9\frac{1}{2}$-ին, Թումանօվսկի փողոցում անյայտ անձինք փականը կոտրելով գողացել են 275 րուբլու ապրանք Վասիլիյ Խաչատուրօվի խանութից։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բագուի քաղաքապետի կարգադրութեամբ յունվարի 7-ին դադարեց «Бакинскій День» օրաթերթը մինչև նոր որոշում։

◆ Բագուի քաղաքագլուխը մի նամակով դիմել է քաղաքապետին, խնդրելով միջնորդութիւն յարուցել Փոխարքայի առաջ, որ ոստիկանութեան պահպանութեան համար քաղաքից պահանջվող գումարի ստացումը յետաձգվի։ Ասում են, որ այդ հարցը քննելու է քաղաքային գործերով զբաղվող նահանգական վարչութիւնը։

◆ Բագուի քաղաքապետի դիւանատան ծառայողները վճռել են հիմնել սեփական գրադարան-ընթերցարան։ Այդ նպատակով նրանք մտադիր են իրանց ռոճիկներից $\frac{1}{2}$ %-ը յատկացնել։ Թէ այս փողերով և թէ նուիրատուութիւններով կը ստացվեն գրքեր, լրագիրներ և շաբաթաթերթեր։

◆ Ս. Շարանիձէն և Մ. Ցխնտարաձէն միջնորդութիւն են յարուցել, որ վաւերացվի իրանց հիմնած «Трудовая Артель» ընկերութիւնը, որ նպատակ ունի միացնելու երկաթուղային վրացի ծառայողներին։

◆ Յունվարի լոյս 6-ի գիշերը կողոպտել են Պարապետի վրա Աբրամ Պէչկօվսկու խանութը և տարել են 10 հազար րուբլու ապրանք։ Գողերը խանութում մնացել են մի քանի ժամ շարունակ և, իրանց «աշխատանքը» վերջացնելուց յետ, ընթրել են գեղեցիկ կերպով և գնալիս թողել են մի վերարկու, թաշկինակ, լօմ և այլն։ Կասկածով ձերբակալված են խանութի արձակված ծառայողներ՝ Դաւիթ Րօզանօվսկի, Րօզէնշտէյն, Արօն Ֆրիդէնման և ոմն Լօբաչինսկի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուշի, 4 դեկտեմբերի

Մօտ վաթսուն տարի գոյութիւն ունեցող Ղարաբաղի թեմական դպրանոցը՝ 1906—1907 ուսումնական տարվայ սկզբին նոր հոգաբարձութիւնս պաշտօնի մէջ մտնելով՝ նիւթականապէս վերին աստիճանի աննախանձելի վիճակի մէջ գտաւ։ Հին հոգաբարձութիւնը թողել էր մօտ երկու հազար րուբլի պարտք միայն. իսկ քաղաքի և գաւառի աղէտների պատճառով՝ յոյս չը կար դպրոցական նուէրները ժողովելու։ Այսպիսի ծանր պայմաններում հոգաբարձութիւնս երկար խորհրդակցելուց յետոյ՝ որոշեց խնդրել իր նախագահ Աշոտ եպիսկոպոսին՝ վերցնել իր հետ հոգաբարձուներից պ.պ. Դաւիթ-բէկ Մելիք-Շահնազարեանցին և ինժեներ Աստուածատուր Ջանումեանցին ու գնալ Ռուսաստան բաղխելու Ղարաբաղի մեծատուների դուները՝ դպրանոցը ընդմիշտ ապահովեցնելու խնդիրը աջողեցնելու համար։ Բայց Աշոտ եպիսկոպոսը երկու հոգաբարձուների հետ Թիֆլիս համնելով և լսելով, թէ կենտրօնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի կողմից նաև երեք անձից բաղկացած մի պատգամաւորութիւն գնում է Ռուսաստան հանգանակութեան, ստիպված փոխելով իր ծրագիրը՝ որոշում է միայն Բագւում և Թիֆլիսում հանգանակել՝ թեմական դպրանոցի գէթ մի տարվայ ծախքը ծածկելու չափ գումար։

Հոգաբարձութիւնը իր պարտքը կը կատարէր անմիջապէս մամուլի մէջ հրապարակելով նպաստ տուողների ազգանունները և նրանց տուած նպաստների քանակութիւնը՝ շնորհակալութեամբ հանդերձ, բայց մի քանի անձանց վրա մնացած ապառիկները խոչընդոտ հանդիսացան այդ պարտքը իր ժամանակին կատարելուն, բայց առանձին-առանձին պաշտօնական գրութիւններով յայտնել է իր շնորհակալութիւնը նուիրատուներին։

Նուիրատուներն են. «Արամազդ» ընկերութիւն 2000 րուբլի։ Իսահակ Թադէոսեանց, Մնացական Խանունց և Աբրահամ Նասիբեանց՝ 1000-ական րուբլի։ Ալեքսանդր Մելիք-Ազարեանց, Մարկոս Դօլուխանեանց, Մինաս Աղամեանց, եղբարք Զաքարիա և Յարութիւն Տէր-Պետրոսեաններ, Անդրկասպեան ընկերութիւն, եղբարք Շամիր և Պատուական Ծատուրեաններ, եղբարք Թումանեաններ, Մկրտիչ Տէր-Մարտիրոսեանց և Ալէքսանդր Մանթաշեանի գրասենեակ՝ 500-ական րուբլի։ Եղբարք Նիկողայոս և Աւետիք Տէր-Մկրտչեաններ և Մկրտիչ Քալանթարեանց՝ 400-ական րուբլի։ Միրզա Սարուխանեանց, Իսրայէլ Բէկլարեանց, եղբարք Արշակ, Քրիստափոր և Սարգիս Թումանեաններ, Նիկողայոս Առաֆայէլեանց, Յովհաննէս Աղամեանց, Համբարձում Գրիգորեանց, եղբարք Աւետիքեաններ, Արշակ Յօնանեանց, Օլգա Առաֆայէլեանց, եղբարք Մայիլեաններ, եղբարք Կրասիլնիկեաններ, Առևտրական տուն Յ. Արութչեանցի և ընկ., Միսաք Հասան-Ջալալեանց, Միքայէլ Դանիէլեանց, Լեւդվիգ Յարութիւնեանց, ժառանգք Կրասիլնիկեաններ, Մկրտիչ Աղամեանց, Ալէքսանդր Մանթաշեանցի գրասենեակ, եղբարք Գրիգոր և Մնացական Փիրդօնեաններ և Եսայի Փիթօյեանց՝ 300-ական րուբլի։ Առևտրական տուն Խաչատրեանցի, գեներալ Միքայէլ Դօլուխանեանց, Գալուստ Մախմուրեանց, Բաղդասար Յակոբեանց և ընկ., Յարութիւն Ահարոնեանց, Մ. Իւզբաշեանց, Ս. Թադևոսեանց, Տիգրան Միրզօյեանց, Գրիգոր Բայանդուրեանց, Պետրոս Քալանթարեանց, Աստուածատուր Կարապետեանց, Մկրտիչ Գրիգորեանց և Բախշի-բէկ Իւզբաշեանց՝ 200-ական րուբլի։ Աւագջան Կոլոժանեանց, Գրիգոր Խօջաբաղեանց, Դանիէլ Բաբալեանց՝ 160-ական րուբլի։ Աւետիս Արութչեանց՝ 150 րուբլի։ Գրիգոր Ճգնաւորեանց՝ 120 րուբլի։ Կարապետ Խասպաբեանց, Լևոն Ղուլիեանց, Նիկողայոս Տէր-Մովսիսեանց, Ղահրաման Էլչեանց, Աւետիք Վարդապետեանց, Մովսէս Թաւադեանց, Մ. Միրզայեան, Եարամիշ Եարամիշեանց, Աւետ Թաւրիզեանց, Գէորգ Եղիազարեանց, Միքայէլ Յովհաննեանց, Միքայէլ Բաբաջանեանց, Արտէմ Երեմեանց, Ջհանշիր Տէր-Յովհաննիսեանց, Արշակ Տէր-Գասպարեան, Աբրահամ Դաստակեանց, Իշխան Ղարաբէկեանց, Արշակ Պարոնեան, Ե. Միրզաբէկեանց, Գրիգոր Իւզբաշեանց, Տիգրան Դիլդարեանց, Սարգիս Մասումեանց, Ալէքսան Մելիք-Ղարախանեանց, Ալէքսան Յովսէփեանց, Ստեփան Տէր-Միքայէլեանց, Սաղաթէլ Միրզայեանց, Մարտիրոս Տէր-Յարութիւնեանց, Միքայէլ Ալիբէկեանց, Ստեփան Այվազեանց, Հայկ Գեանջեցեանց, Եփրեմ Ծատուրեանց, Միհրան Անանեանց, Եւգինէ Տէրտէրեանց, Գ. Էնֆիաջեանց, Ալէքսանդր Անանեանց, Ալէքսանդր Միլօվ և ընկ.՝ 100-ական րուբլի։ Առաքել Վարդապետեանց, Գրիգոր Օսկանեանց, Նիկողոս Պետրոսեանց, Յարութիւն Տէր-Գրիգորեանց, Մովսէս Մարտիրոսեանց՝ 60-ական րուբլի։ Բժիշկ Վարդապետեանց, Աւագ Աբրահամեանց, Աւետիք Քօչարեանց, Պօղոս Ղամբարեանց՝ 50-ական րուբլի։ Գրիգոր Խանդամիրեանց, Յարութիւն Յովսէփեանց՝ 40-ական րուբլի։ Ընդամենը 23,830 րուբլի։

(Կը շարունակվի)

Թիֆլիս, 9 յունվարի

Ցանկանալով յարգել մեր թանկագին բարեկամ հանգուցեալ Վահրամ Կարապետեան Մութաֆեանցի յիշատակը՝ պսակի փոխարէն ներկայացնելով յարգելի խմբագրութեանդ տասը րուբլի՝ խնդրում ենք յատկացնել թիւրքահայ սովեալների օգտին։

Եղբարք Տէր-Մարգարեաններ

—

Կարս, 8 յունվարի

Ազնիւ բարեկամ՝ Վահրամ Կարապետեան Մութաֆեանի մահը խոր կերպով ցնցեց մեզ. ցանկանալով յարգել հանգուցեալի յիշատակը, պսակի փոխարէն ուղարկելով յարգելի խմբագրութեանդ 15 րուբլի՝ խնդրում ենք յատկացնել թիւրքահայ սովեալների օգտին։

Մխ. Տէր-Սաղաթէլեանց և որդի

—

Թիֆլիս, 9 յունվարի

1908 թ. յունվարի 28-ին լրանում է Ռուսաստանում հայոց բեմի գոյութեան յիսնամեակը։ Այդ օրը հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը կազմակերպում է Թիֆլիսում արտիստական ընկերութեան թատրօնում հանդիսաւոր ներկայացում, որից գոյացած զուտ արդիւնքը, համաձայն ընկերութեան ընդհանուր ժողովի որոշման, յատկացվելու է Թիֆլիսում յատուկ սեփական հայկական թատրօն հիմնելու ֆօնդին։

Համոզված լինելով որ հայկական բեմի բոլոր նախանձախնդիրները չեն մերժի իրանց օգնութիւնն այս խոշոր խնդրում, հայոց դրամ. ընկ. վարչութիւնը դիմում է բոլոր հայ դերասաններին և սիրողների խմբերին և թատրօնին մօտիկ կանգնած անձնաւորութիւններին ջերմ խնդիրքով՝ կազմակերպել յունվարի 28-ին 1908 թ. յատուկ հանդիսաւոր ներկայացումներ թատրօնի յիսնամեակի առիթով, յօգուտ թատրօնական շինութեան ֆօնդին։

Այդպիսի ներկայացումներից գոյացած գումարները խնդրվում է ուղարկել Թիֆլիս հայոց դրամատիկական ընկերութեան հասցէով (Гановская, № 7)։

Հայոց դրամատիկական ընկերութեան վարչութիւնը խորապէս համոզված է, որ այս դիմումը հայ հասարակութեան չի մնայ առանց ուշադրութեան հասարակութեան կողմից։

Սեփական թատրօն ունենալու կարիքը Թիֆլիսում, իբրև մտաւոր և կուլտուրական կենտրօնի, վաղուց է զգացվում և սերտ կապված է հայ բեմի գոյութեան և բարգաւաճման հետ։

Վարչութեան նախագահ՝

Միք. Զաքար

Վարչութ. անդամներ՝ Աղ. Խատիսեան, Գաբ. Ծուբինեան, Ռ. Յովհաննիսեան, Լ. Բաբայեան, Մ. Համբարձումեան, Միք. Աթաբէգեան

Վարչութեան անդամ-քարտուղար՝

Կար. Շիրինեան

—

Դիրբ (Գօրու գաւառ), 8 յունվարի

Ներկայ յունվարի 6-ին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ կատարվեց Ջրօրհնեաց հանդէսը՝ Պշան գետակի վրա՝ գիւղիս նորընծայ Ղևոնդ քահ. Աբուլեանցի ջանքերով։

Գիւղացիները միանգամայն հիացած էին, որովհետև երկար ժամանակից ի վեր այդպիսի շքեղ հանդէս չէր կատարվել այստեղ։

Տօնի առիթով քահանան կարճ քարոզով գիւղացիների ուշադրութիւնը դարձրեց իրանց նուաստ և սովալլուկ եղբայրների վրա։ Գիւղացիները իրանց սուղ միջոցներից հաւաքելով երկու րուբլի տասը կօպէկ՝ յանձնեցին մեզ, որ և ներփակեալ ուղարկում ենք խմբագրութեանդ բաժանելու աղքատներին։

Միխա Մղերեանց
Գիգա Ճեղլիեանց

ՄԱՄՈՒԼ

Թիֆլիսի հայ մամուլի օրգանները—«Վըտակ», «Անկախ Մամուլ», «Երկրի Ձայնը» և «Հովիւ» Նոր-տարվայ առիթով զանազան տեսութիւններ են արել, որոնց մի քանիսի առիթով մենք կը կամենայինք մի քանի խօսք ասել։

«Անկախ Մամուլը» իր երևման և գոյութեան raison d'être-ը պատճառաբանում է հետևեալ դատողութեամբ.

Մեր մէջ, մինչև «Անկախ Մամուլի» լոյս տեսնելը, արդէն երկու օրագիր կար—«Մշակը» և «Վտակը»։

Դեռ մի քանի ամիս առաջ «Մշակը» գանգատվում էր, որ եթէ իրան օգնութիւն չը լինի՝ նիւթական միջոցների պակասութեան պատճառով կը դադարի։ «Վտակը» նոյնպէս վաղուց դադարած կը լինէր, եթէ հրատարակիչները հարուստ մարդիկ չը լինէին և հազարներ չը դնէին իրանց լրագրի վրա։

— Եթէ այդպէս է, հարց կը տան ընթերցողները, եթէ որ հայ ժողովուրդը եղած երկու լրագիրներն էլ չի կարողանում պահել, հապա էլ ինչո՞ւ էք նոր լրագիր հրատարակում, էլ «Անկախ Մամուլը» ինչի՞ համար է։

— «Անկախ Մամուլը» ժողովրդի համար է, կը պատասխանենք մենք։

— Բայց չէ՞ որ, կը հարցնէք դուք, «Վտակն» էլ, «Մշակն» էլ նոյն բանն են ասում, նրանք էլ շարունակ պնդում են, որ ժողովրդի համար են։

— Մարդը հազար տեսակ բան կարող է ասել, բայց հարցն այն է, որ կատարէ իր ասածը։

Ցանկանում ենք, որ «Անկախ Մամուլը» կատարէ իր ասածը և գործով ցոյց տայ, թէ յիրաւի,

«Անկախ Մամուլի» ուղին լուսաւորող աստղը պէտք է լինի՝ գիտակից, աշխատող ու տառապող ժողովուրդը։

Աւելի լաւ կը լինէր, ի հարկէ, առաջ կատարել, յետոյ պարծենալ, բայց անկեղծօրէն մաղթում ենք, որ այդ ցանկութիւնը իրագործվի։ Եթէ ոչ այսօր ամեն մի նորաբոյս թերթ հանդէս է գալիս որոտընդոստ յայտարարութիւններով, թէ նրա միակ նպատակը՝ գիտակից, աշխատող և տառապող ժողովուրդն է, իսկ յաճախ, իրականութեան մէջ, հակառակն ենք տեսնում։ Եւ դրա ամենալաւ ապացոյցը՝ «Վտակը» և նրա արժանաւոր նախորդ թերթերն են։

*

«Վտակը» իր ռուսահայ մամուլի տեսութեան մէջ չէ կարողացել զսպել իր սրտի մաղձը և թափել է «Մշակի» վրա։ Հին երգը նորից կրկնելով, նա նորից շահագործում է Լէօի անունը, ինչպէս աշխատեց շահագործել նրա յօբելեանը իբրև զէնք «Մշակի» դէմ, թէև շատ անաջող։ Նա յայտնում է, որ Լէօի պէս յայտնի գրական ոյժը երեկ դարձրեց «Մշակից» և սա այժմ հիւրընկալում է իր էջերի մէջ ամեն մի նոր գրողի, ինչ կուսակցութեան և պատկանելիս լինի նա։ Դրան կը պատասխանենք. «Մշակը» հրատարակվել է և անշեղ ընթացել իր ուղղութեամբ, ծառայելով ժողովրդին և այն ժամանակ, երբ Լէօն դեռ անյայտ էր, և այն ժամանակ, երբ նա հեռացաւ «Մշակից», ենթարկվելով դաշնակցականների սատրանքին։ «Մշակի» բարոյական մեծ ոյժը հէնց կայացել և կայանում է նրանում, որ նա անխտիր նոր գրողներից առաջ է բերել գրական ոյժեր. դրա ապացոյցը՝ հէնց Լէօն է։

«Մշակը» սիրով ընդունում է բոլոր նոր, բայց շիտակ, ազնիւ գրողներին, որոնց մէջ նանկատում է գրական ճաշակի նշոյլ և կայծ։ Վերջապէս, եթէ Լէօն երեկ է դարձրել «Մշակից» և դուք դրանով պարծենում էք, ինչո՞ւ նա ձեզ չէ մօտեցել և այսօր չէ գրում ձեր երևելի թերթերում։ Ինչո՞ւ չաշխատեցիք օգտվել այդպիսի մի մեծ գրական ոյժով և ստիպեցիք նրան դիմել ուրիշ թերթերի։

Ինչ վերաբերում է «Վտակի» ինսինուացիային, թէ «Մշակը» այժմ հրատարակվում է բուրժուազիայի նպաստներով, մենք կասենք. «Մշակը» հրատարակվել է և հրատարակվելու է իր բաժանորդներով, և եթէ եղել են հայ ժողովրդից ունևոր անձինք, որոնք կամեցել են «Մշակը» տարածել ժողովրդի մէջ, իրանց նպաստներով, դա եղել է ինքնաբերաբար, յօժարակամ, մինչ «Վտակը» և նրա նախնիքները հրատարակվել և հրատարակվում են նոյն բուրժուազիայից բռնի կորզված գումարներով։ Sapienti sat!...

Գոնէ մի ստիպէք ուրիշներին բանալ այն կէտերը, որոնց մէջ այնքան մեծ ճարպիկութիւն են ցոյց տալիս Վահէները իրանց միամիտ և ստայօդ տեսութիւններով։

*

Մարսէյլի «Արմէնիա» թերթը, խօսելով հայ «յեղափոխական» կազմակերպութիւնների տէրրօրական գործողութիւնների մասին՝ հայ հարուստներից դրամ կորզելու համար, հետևեալ խորհրդածութիւններն է անում.

Մենք ատենք համոզել է հայրենիքի ազատութեան գաղափարը մեր մէջ հետզհետէ աւելի տարածել է և ընդհանրացնել զատ՝ ուրիշ խորհուրդ, ուրիշ կերպ չենք կրնար ցոյց տալ։ Գիտենք թէ այս կերպը արագընթաց չէ մեր նպատակի հասնելու համար, բայց անշուշտ կը հասցունէ և նախապատրաստական անհրաժեշտ միջոցն է այդ։ Վիճակի մը յեղափոխութենէն (révolution) առաջ շրջափոխութիւն (évolution) մը կը կատարուի։ Նախ միտքերը պէտք է փոխել։

Մեր կրօնաւորներ հայ հարուստներին ժամ շինել տալու համար՝ րէվօլվըրն անոնց սրտին չեն բռներ և այսչափ 1000 ոսկի պահանջեր. բայց նոյնիսկ մահմէդական երկիրներ մէջ ժամ կը շինեն այդ հարուստներ, որովհետև, իբրև քրիստոնեայ, համոզուեր են թէ պէտք է փառաւոր եկեղեցի ունենալ, մինչդեռ 19 դար առաջ, այդ քրիստոնէական եկեղեցիի հիմնադիրը, ամենամեծ և կատարեալ անձնուէր յեղափոխական մը, իր չքաւոր վիճակ ներկայացնելով կըսէր թէ «Աղուէսներն որջ ունին և երկնքի թռչունները բոյն. իսկ ինք գլուխը հանգչեցունելու տեղ մ՚անգամ չունի» (1)։ Եւ մի օր արծաթապաշտ հարուստների անզգայութենէն իր սիրտ այնչափ յուզուած գանգատեցաւ իր աշակերտների առջև որ ամենէն կատաղի կոմունիստ անգամ բուրժուաներին դէմ այդպիսի բաղդատութեամբ ծանր խօսք մը չէ բսած. «Աւելի դիւրին է որ, ըսաւ, ուղտը ասեղի ծակէն ներս մտնէ, քան թէ հարուստը Աստուծոյ արքայութիւնը» (2)։

Բայց հիմա քրիստոնէութեան տարածման և քրիստոնէական եկեղեցիներին օգնող հարուստներ ալ կան։ Ժամանակը կօգնէ յարատև աշխատութեան շատ մը փոփոխութիւններ յառաջացնելու։

Պէտք է մեր հայ հարուստներն ալ հետզհետէ համոզել և կամաց-կամաց բայց գիտակցօրէն յեղափոխական հաւատքին բերել զիրենք։ Բռնի միջոցներն ու սպառնութիւններն ոչ միայն համոզելու չեն ծառայեր, այլ աւելի կը հակառակեցունեն։ 15—20 տարի առաջ աւելի կօգնէին. գոնէ կամչնային և կուտային. հիմա ալ չեն ամչնար, որովհետև յեղափոխութիւնը շահագործողներն այնպէս ըրին, որ այդ ամօթի կարմրութիւնն ալ փախուցին անոնց երեսէն։ Ներկայ վիճակը երկու կողմէ ալ գործուած սխալներու արդիւնք է, զորս սրբագրելու ժամանակը կը յուսանք թէ եկած է։

(1) Աւետարան Մատթ. Ը. 20։

(2) «Դիւրին է մալխոյ ընդ ծակ ասղան անցանել քան մեծատան յարքայութիւնն Աստուծոյ մտանել»։ Մարկոս Ժ. 25։

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՒ ՔԱՆԹԸՐԲԷՐԻԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

(Նամակ Լօնդօնից)

—

Հայոց մեծանուն Հայրիկին համար, ինչպէս ուրիշ տեղեր՝ Լօնդօնի մէջ նաև հոգեհանգիստ կատարուած է նոյեմբեր 24-ին Քիլբըրնի ս. Մարիա անուն որբանոցի մատրան մէջ խուռն բազմութեամբ՝ պատարագիչը լինելով Մեսրոպ աւագ քահանայ Տէր-Մեսրոպեան։ Նախկին օրուան «The Times» մեծ թերթը տեղի ունենալիք պաշտօնը իր «Արքունիքի շրջաբերական» մասնաւոր սիւնակին մէջ հրատարակելով կը յաւելուր. «Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել թէ այն անգլիացիները՝ որ կը ցաւակցին հայ եկեղեցւոյ հետ իր բրած մեծ կորստին համար և կամ հանգուցեալ կաթողիկոսը տեսած են յԱնգլիա կամ յէջմիածին և իրենց վերջին յարգանքները մատուցանելու կը փափաքին՝ սիրով կը հրաւիրուին հոգեհանգստեան պաշտօնին ներկայ գտնուելու, որ տեղի պիտի ունենայ ըստ ծիսից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յետ մատուցման ս. պատարագի և կը կազմէ նաև անոր մի մասը»։ Արդ հոգաբարձութիւնը խնդրած լինելով տիար Կ. Յակոբեանէ, որ իրեն ծանօթ անձնաւորութիւններ հրաւիրէ այս պաշտօնին ներկայ գտնուելու՝ նամակ մը ուղղած էր նաև Քանթըրբէրիի արքեպիսկոպոսին ծանուցանելով հայոց կրած ծանր կորուստը ու թելադրելով որ իր շնորհազարդութեան կողմանէ այս հանդիսաւոր պաշտօնին ներկայ գտնուելու համար ներկայացուցիչ մ՚առաքէ։ Նոյն պահուն արքեպիսկոպոսը Լօնդօնէն բացակայ գտնուելով դեկտ. 2 թուակիր իւր վերոյիշեալ նամակին պատասխան յոյժ քաղցր և համակրական նամակ մը գրած է։

Դիտելի է. որ նոյնիսկ հրաւիրագիրը շնորհազարդ արքեպիսկոպոսին գրուած օրը իր կողմանէ յանձնարարեալ Ջիբրալթարի գիտնական եպիսկոպոսը յէջմիածին Գէորգ արքեպիսկոպոսին կը ներկայանար։

Իբր ծանօթութիւն աւելորդ չի լինիր այստեղ յիշել, որ այս անձնաւորութիւնը Լօնդօնի հռչակաւոր Քինգս Քօլէջի մէջ սուրբ գրոց մեկնութեան դասախօսութենէ Ջիբրալթարի եպիսկոպոսութեան բարձրացած է, յաջորդելով մի ուրիշ նշանաւոր եպիսկոպոսի, որ նախկին պատրիարք Իզմիրլեան սրբազանը մօտէն կը ճանչնար և առթիւ մը լօնդօնաբնակ նշանաւոր ազգայինի մը անոր համար ունեցած համակրութիւնը ու հիացումը մանրամասնօրէն յայտնած է։

Անկից ի զատ Հայաստանի բարեկամները (Friends of Armenia) անունով ընկերութիւնը, որ ունի Miss E. Cantlow 47, Victoria street S. W. London իբր քարտուղար և Lady Frederick Cavendish քէնի Դէվըշըրի դքսին իբր նախագահ և իր պաշտօնն է Արևմտեան Հայաստանի որբեայրի կանանց և որբերուն ձեռքով բանածները ծախել ու արդիւնքը իրենց հասցնել, դեկտեմբերի սկիզբները տեղի ունեցած իւր ընդհանուր տարեկան ժողովին ներկայացուցած տեղեկագրութեան ու հաշիւներուն առթիւ հետևեալ պարբերութիւնը նախագահ ազնուական լէդիին կողմանէ ընթերցուած է։

«Մեր այս աւուր ժողովին մէջ պէտք չէ որ մոռացութեան տանք այն սուգը զոր կը պահէ հայ եկեղեցին իր մեծարեալ պետին՝ էջմիածնայ վեհ. կաթողիկոսին և ընդհանուր պատրիարքին համար, որ իր ութսունևութերորդ հասակին մէջ նոյեմբեր 11-ին ի Տէր հանգեաւ։ Իր կեանքը ճշդիւ նկարագրուած է իբր կեանք «մեծ վիշտերու, ազնիւ երազներու և հրաբորբոք հաւատքի»։ մըսթըր Գլադսթօնի համակրութիւնը վաստկեցաւ և նաև իր ժողովրդեան սէրն ու ակնածութիւնը։ Էր նաև անուանի գրող. բայց իր կենդանութեան վերջին տարիները իր եկեղեցւոյն վրայ ի գործ դրուած հալածանքին և ազգա- [illegible]

ժողովին ներկայ գտնուելու համար ընկերութեան գործադիր մարմնոյն կողմանէ յատկապէս հրաւէր ընդունած լինելով յօտնկայս ճառ մը խօսած է, որու մէջ ընդհանուր հայ ժողովրդեան կողմանէ այս գեղեցիկ յիշատակութեան համար շնորհակալութիւն և երախտիք յայտնելէ յետոյ դրուատած է ընկերութեան՝ բազմաչարչար հայութեան մատուցած արդիւնաւոր ծառայութիւնները ու օրինակելի ջանքերը, և բոլոր ներկաները ի սէր մարդկութեան և քրիստոնէութեան խրախուսելով խրախուսած է յարատևելու իրենց որչափ վսեմ նոյնչափ ալ պատուաբեր ձեռնարկներուն մէջ։

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Մայրաքաղաքի լրագիրների Բերլինից ստացված հեռագրերից երևում է, որ պրուսական ընտրողական օրէնքի հարցի քննութիւնը լանդտագում մեծ յուզումներ է առաջացրել և ցոյցերի առարկայ է դարձել Բեռլինում։ Այդ ցոյցերից պարզ երևում է թէ գերմանացիք որպիսի անհամբերութեամբ են սպասում ընտրողական րէֆորմի իրագործման։ Ինչպէս հեռագրերից երևում է, դեկտեմբերի 27-ի երեկոյեան և 28-ին տեղի ունեցած ցոյցերը նախապատրաստված չէին եղել, այլ բռնկվել են յանկարծում։ Հեգնական բացականչութիւնները առաջին մինիստրի հասցէին, մարսէլեզի երգեցողութիւնը անսովոր բաներ են պրուսացիների համար, և այդ բոլորը ցոյց է տալիս, թէ որքան իր սրտին մօտ է առնում գերմանական ժողովուրդը ընտրողական օրէնքի փոփոխութիւնը։ Ազատամիտ պատգամաւոր Վինէր մի անգամ ասում էր լանդտագում, թէ այժմ 10 քաղաքային ամենախիտ բնակեցրած ընտրողական շրջաններ՝ 820,000 բնակիչներով 20 պատգամաւոր են ուղարկում լանդտագ, այն ինչ 55 սակաւաբնակ, գլխաւորապէս գիւղական շրջաններ նոյնքան ազգաբնակութեամբ ուղարկում են 90 պատգամաւոր։ Սակայն կառավարութիւնը տրամադիր չէ զիջելու և ուզում է միայն ժամանակի փոփոխութեան ենթարկել ընտրողական օրէնքը։ Բերում ենք այդ հեռագրերից մի քանիսը։

«Ազատամիտների հարցապնդումի քննութիւնը ընտրողական իրաւունքի րէֆորմի մասին Պրուսիայում՝ երէկ առաջացրեց մասսային ցոյցեր Բեռլինի փողոցներում։ Հարցապնդում անողները պահանջում են կայսերական ընտրողական օրէնքի փոփոխութիւնը։ Առաջին մինիստր Բիւլօվ յայտնեց, որ կառավարութիւնը ընդունում է օրէնքի փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը և զբաղված է նախապատրաստական աշխատանքով դրա համար։ Բոլոր կուսակցութիւնների հռետորները, բացի խնկէրներից, պահանջում են փոփոխել այդ անարդար սիստեմը»։

«Պրուսիայի լանդտագում ընդհանուր, հաւասար ընտրողական օրէնքի առիթով հարցապնդումի ժամանակ, առաւօտեան, մօտաւորապէս հազար բանւորներ մի մեծ ցոյց կազմեցին պատգամաւորների ժողովի շինութեան առաջ։ Արքայական պալատի շուրջը խռնվում են բազմաթիւ ոստիկաններ։ Կէսօրին ամբոխի թիւը հասաւ մի քանի հազար հոգու։ Երբ պատգամաւորների ժողովի շինութեանը մօտեցաւ Բիւլօվ, շատերը հանեցին իրանց գլխարկները և աղաղակում էին «hoch»։ բայց միևնոյն ժամանակ լսվում էին ուրիշ կողմերից՝ «կամենում ենք ընդհանուր ընտրողական իրաւունք»։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒԳԻՆՈՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՈՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Լոյս տեսաւ

ՍԱՀԱԿ ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

„ԴԱՄԱՏԵՐ ԿՐՕՆԻ“

[illegible]

(ս. մ.) 10—7

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՐՏԻՍՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Հայ դերասանական ընկերակցութիւնը

Երկուշաբթի, յունվարի 14-ին

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ բենեֆիսին

կը ներկայացնէ

Առաջին անգամ Վ. Սահառունու նոր պիէսը

ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՐԴԸ

Դրամա 5 գործ.

I Հարէմը.—II Գիւղը.—III Ոգի աղջիկը. IV Տէրրորը.—V Կարմիր մարդու պալատը.

Սկիզբը ժամը 8-ին

Մասնակցում է ամբողջ խումբը

Տոմսակ ոչ ոքի չէ ուղարկվում

Կօնտրամարկա չէ տրվում

Կողմնակի անձանց մուտքը բեմի ետև խստիւ արգելված է։

(հ. շ. կ.) 3—1

Թիֆլիսի Վանքի մայր եկեղեցու կրօնապատմական

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

Յանձնաժողովը որոշել է գնել կրօնա-պատմական արժէքաւոր հնութիւններ Թանգարանում զետեղելու համար ի տես հասարակութեան և օտար այցելուների։

Այդպիսի իրեր ծախելը ցանկացողներին թող դիմեն Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարան յանձնաժողովիս սրբազ. նախագահի անունով։

Նուէրները նոյնպէս շնորհակալութեամբ կընդունվեն և ի ցոյց կը տրվեն նուիրատուների անուններով։

Նախագահ յանձնաժողովի՝

Գարեգին արքեպիսկոպոս

Անդամ-քարտուղար՝

Իս. Յարութիւնեան

3—1

„Ա Ր Ա Ր Ա Տ“

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

ԱՄՍԱԳԻՐ

1908 թւին

կը հրատարակվի պաշտօնական—կրօնական եկեղեցական եւ մանկավարժական—գրական—բանասիրական բաժիններով։

Բացի մեր հին աշխատակիցներից այս տարվայ ընթացքում «Արարատի» առաջադիմութեան անմիջապէս կը մասնակցեն Մ. Աթոռի կարող միաբաններն ու ճեմարանի ուսուցչական խումբը իր ստուար մասով։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է	Ռուսաստանում 4 ր.
	Արտասահմ. 5 ր.

Այն բաժանորդները, որոնք կարող են մեր թերթն անմիջապէս պօստից ստանալ, թող հաճին յայտնել իրանց հասցէները։

Մեր հասցէն՝ Св. Эчміадзинъ, Типографическому Комитету.

Արտասահմանի համար՝ Rédaction de la Revue „Ararat“. Etchmiadzine (Caucase).

3—1

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

(Ձեռնարկ մայրերի և դաստիարակչուհիների համար)

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ

Գինն է 1 ր. 50 կ.

Միքայէլեան փողոց № 138

20—15

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ“

Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ

„Этикетъ утвержденъ прав.“ մակագրութիւնով

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։

(10, 20 30) 50—42

ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ

Հայոց պատմութիւն

Ծխ. դպ. Գ. ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ նիւթ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

և

ՎԷՊԵՐ

Գինը 35 կոպէկ

Դիմել կազմողին—Тифлисъ, Бебутовская 25, կամ գրավաճառներին [illegible]

(օր. մ.) 5—3

ԲԺԻՇԿ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր	12—1 ժ. առաւօտեան
	5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.

(ա.օ.) 100—82

ԲԺԻՇԿ

Մելիք-Էյնաթեան

Վեներական, միզասեռական և մորթու հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն	9—10 առաւօտ.
	5—7 երեկ.

Կաներեվսկայա փող. № 6, Վեացէլ հիւրանոցի մօտ։

(ե. հ. շ.) 30—4

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։

(ա. օ.) 100—82

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։

Միքայէլեան փողոց, № 27։

(ե. հ. շ. կ.) 50—43

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՎՈՂ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց, գործնական ձևով հաշուապահութիւն և ուրիշ մասնագ. առարկ.

Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր սղագրութիւն (стенографія)։

Ընդունելութիւնն ամեն օր, ժամը 4-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքներն սկսվելու են 1908 թ. յունվարի 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատտեստատներ։

Դրանից անկախ՝ բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская ул , № 22, ամենայն օր։

Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։

(կ. ե. հ.) 15—13

Открыта подписка на 1908 годъ.

III-й годъ изд. на газету III-й годъ изд.

„ЗАКАВКАЗЬЕ“

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Съ доставкой въ Тифлисѣ:		Съ пересылкой въ другіе города:	
на годъ	6 руб.—коп.	на годъ	8 руб.—коп.
на полгода	3 р. 50 коп.	на полгода	4 руб. 50 коп.

Помѣсячно повсюду—75 коп., отдѣльный №—5 коп. Заграницей вдвое.

Тифлисъ, Головинскій пр., д. Манташева, № 6.

Редакторъ-издатель П. А. ГОТУА

(հ.) 3—2

Բ ԱԳՈՒԻ Հ ԱՅՈՑ Կ ՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ Մ ԻՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

ցանկանալով պատանի սերնդի մէջ ընթերցանութեան սէր արծարծել որոշել է առաջիկայ 1908 թ. սկզբից հրատարակել մի պարբերական պատկերազարդ երկշաբաթաթերթ

„ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ-ԳՐԱԴԱՐԱՆ“

որի բովանդակութիւնը կը լինի թարգմանութիւն եւրոպական հռչակաւոր հեղինակներից, որպիսիք են՝ Ժիւլ-Վերն, Մայն-Րիդ, Ֆենիմոր-Կուպեր, Գուստաւ-Էմար, Վալտեր-Սկօտ և այլք, որոնց վէպերն ու պատմուածքները շատ նպատակայարմար են ճանաչված, պատանիների ընթերցասիրութեան ծարաւը յագեցնելու համար։

„ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ“-Ը

կը հրատարակվի կանոնաւոր կերպով երկու շաբաթը մի անգամ, ուրեմն տարվայ ընթացքում 26 գրքոյկ։ Այս 26 գրքոյկները մի երկու տարվայ ընթացքում իւրաքանչիւր ընտանիքի համար մի համեստ գրադարան կարող են կազմել։

Խմբագիր Կ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Տարեկան գինն է Բագուի մէջ . . . . 5 ր.

Ուրիշ քաղաքներում . . . . 6 ր.

Արտասահման . . . . 8 ր.

Դիմել՝ Баку, редакція журнала „Патанеканъ-Градаранъ“—Контора Бакинскаго Армянскаго Культурнаго Союза.

8—6

Открыта подписка на 1908 годъ

НА ГАЗЕТУ „КАВКАЗЪ“

(ГОДЪ ИЗДАНІЯ LXIII.)

Особенное вниманіе въ предстоящемъ году будетъ удѣлено отдѣлу корреспонденцій и сообщеній изъ губерній и областей Кавказскаго края и краевымъ вопросамъ

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА СЪ ДОСТАВКОЙ И ПЕРЕСЫЛКОЙ

	На годъ	11 мѣс.	10 мѣс.	9 мѣс.	8 мѣс.	7 мѣс.
Для городскихъ подписчиковъ	7 р.	6 р. 50 к.	6 р.	5 р. 50 к.	5 р.	4 р. 50 к.
Для иногороднихъ	8 р. 50 к.	8 р.	7 р. 50 к.	7 р.	6 р. 50 к.	6 р.
	На 6 мѣс.	5 мѣс.	4 мѣс.	3 мѣс.	2 мѣс.	1 мѣс.
Для городскихъ подписчиковъ	4 р.	3 р. 50 к.	3 р.	2 р. 25 к.	1 р. 50 к.	75 к.
Для иногороднихъ	5 р. 50 к.	5 р.	4 р.	3 р.	2 р.	1 р.

Отдѣльные номера по 5 копѣекъ.

Допускается разсрочка для годовыхъ подписчиковъ

Контора и редакція—въ Тифлисѣ, Эриванская площадь, домъ Харазовой. 3—3